

Altun Yaruk Sudur X. Kitaptaki Yazım Yanlışları Üzerine

Zemire Gulcalı¹

(Bilecik Türkiye)

Özet: Eski Uyğurca yazmalar içinde önemli yere sahip olan Altun Yaruk Sudur'un zengin kelime hazinesi ile Eski Uyğurcanın söz varlığına sağladığı katkı tartışılmazdır. Sadece bu eserde rastlanan bazı söz ve ibareler bunu kanıtlamakta ve başlı başına bir inceleme konusu oluşturmaktadır. Fakat eserde bazı yazım yanlışları da görülmektedir. Bilindiği gibi, R-M yayınında yanlış veya eksik aktarılan kimi söz veya ibarelerin bazıları, aynı yayının söz konusu sayfasında ya da son kısmında yer alan (709-721.sayfalar) düzelti bölümünde doğru biçimleri gösterilerek düzeltilmeye çalışılmıştır. Bu düzeltilerde yer almayan kimi yanlışlıklar ve eksiklikler de Altun Yaruk X. kitabı ele aldığım doktora tezimin metin kısmında dipnotlarla gösterilmiş, açıklamalar kısmında da değinilmiştir. Bütün bunların dışında St. Petersburg yazması ve bunu takiben R-M yayınında da yanlış yazılan bazı kısımlar Berlin fragmanlarına ve Çince metne göre düzeltilmiştir. Bu yazımda hem St. Petersburg yazmasında hem R-M yayınında görülen yazım yanlışları (bunlardan bazılarının doğru şekilleri Berlin fragmanlarında korunmuşken bazıları ise eksiktir) tespit edilip düzeltilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Eski Uyğurca, Altun Yaruk Sudur X. Kitap, yazım yanlışları.*

On the Miswritings in the Xth Book of Altun Yaruk Sudur

Abstract: Altun Yaruk Sudur (Golden Light Sūtra) which has a prominent place among the old Uighur manuscripts, contributes to the vocabulary of Old Uighur with its rich vocabulary in an unquestionable way. Some words and phrases peculiar to this work proves this point and deserves to be a study subject in itself. However, the copies are not free of spelling mistakes. In the R-M publication, some of the words or phrases conveyed incorrectly or incompletely were attempted to be corrected by showing their correct form on the same page or at the revision section (pp. 709-721) at the end of the book. Some inaccuracies and deficiencies that are not included in these corrections are indicated in the footnotes of the text section of my doctoral dissertation on Altun Yaruk Xth book and are also mentioned in the explanations section. In addition, some of the misspelled parts in both the St. Petersburg

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyf Edebalı Üniversitesi.

manuscript and the R-M publication were corrected according to the Berlin fragments and the Chinese equivalent. In this article, the words misspelled in both St. Petersburg manuscript and R-M publication (some of these misspellings also found in Berlin fragments but some of them are in correct form) will be detected and corrected.

Key Words: *Old Uighur, The Xth Book of the Altun Yaruk Sudur, misspellings.*

1. Giriş

Söz varlığı açısından önemli kaynak sayılan, Eski Uygurca yazmalar içinde çok önemli bir yere sahip olan ve günümüze kadar sağlam olarak korunabilen en hacimli eserlerden Altun Yaruk Sudur, bugüne kadar farklı ülkelerde birçok araştırmacı tarafından ele alınmış olup günümüzde de araştırılmaya devam etmektedir. Sanskritçeden Çinceye, Çinceден Uygurcaya çevrilen bu sūtra kitabı, toplam on kitap (Uyg. *tāgzinç*), 31 bölümden (Uyg. *bölök*) oluşmaktadır. Bilindiği üzere Budizm'in öğretileri ve Buddha'nın menkıbeleri üzerine kurulu bu sūtra kitabı Uygurlara ait önemli eserlerden biri olmakla birlikte dönemin sosyal ve kültürel hayatı açısından da temel yapıt niteliğindedir. Eser Türk dilinin tarihsel gelişimi, en önemlisi de söz varlığı ve ifade şekli açısından ayrı bir yere sahiptir. Dolayısıyla metinde yer alan her sözcük başlı başına bir inceleme konusu olabilir. Bütün Uygurca eserlerden sadece Altun Yaruk Sudur'da özellikle de X. Kitapta geçen bazı sözcükler ve ibareler eseri daha da önemli kılmaktadır.

Doktora tezi olarak hazırladığım, şu an TDK tarafından yayımlanmak üzere olan çalışmamda *Altun Yaruk Sudur*'un X. kitabı (26-31. bölümler arası) ele alınmış olup metinde geçen tek veya nadir örnekli sözler ve ibareler üzerinde 'Açıklamalar' kısmında ve ayrıca yayımladığım makalelerimde ayrıntılarıyla durulmuştur. Metnin yazı çevirisi St. Petersburg yazması esas alınarak yapıldı, aynı zamanda R-M yayını ve Berlin fragmanlarıyla karşılaştırılarak farklı yanları dipnotlarla gösterildi.

Bilindiği gibi, R-M yayımında yanlış veya eksik aktarılan kimi söz veya ibarelerin bazıları, aynı yayının söz konusu sayfasında ya da son kısmında yer alan (709-721.sayfalar) düzelti bölümünde doğru biçimleri gösterilerek düzeltilmeye çalışılmıştır. Bu düzeltelerde yer almayan kimi yanlışlıklar ve eksiklikler de (çalışmamın) Metin kısmında dipnotlarla gösterilmiş, Açıklamalar kısmında da değinilmiştir.

Bütün bunların dışında St. Petersburg yazması ve bunu takiben R-M yayımında da yanlış yazılan bazı kısımlar Berlin fragmanlarına ve Çince metne göre düzeltilmiştir. Bu yazımda hem St. Petersburg yazmasında hem R-M yayımında görülen yazım yanlışları (bunlardan bazıları Berlin fragmanlarında korunmuşken bazıları ise eksiktir) tespit edilip düzeltilmeye çalışılacaktır.

Makalede St. Petersburg, R-M ve Suv. gibi kısaltmalar yer almakta olup bunların kullanılış yöntemi şöyledir: verilen örnek St. Petersburg yazması ve R-M yayımında aynı şekilde ise sadece Suv. kısaltma işareti kullanıldı; eğer St. Petersburg ve R-M metinlerinde farklı ise ayrı ayrı (St. Pt. veya R-M kısaltmalarıyla) gösterildi.

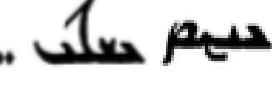
2. Yazmada Tespit Edilen Yazım Yanlışları/Farklılıkları ve Düzelti Önerileri

2.1. Kelimenin bütünlüklü olarak yanlış yazıldığı örnekler:

• **Suv. 630/18-20:** *kökli yağızlı içindä , y(a)ruk yaltrık yaltırdı* (düz. *yitlindi*) → Taishō 453a25: 天地失光明 *tian di shi guangming* “Gök ve yer ışığını kaybetti/yitirdi”.

yitlin- < *yit-(i)l-in-* “kaybolmak”. Sözcük St. Petersburg yazmasında ve R-M yayımında aynı şekilde *yaltırdı* (y’ltyrды) biçiminde yazılıyken Berlin fragmanlarından U 774 ön (4)’te *yitlindi* (yytlyndy) biçimindedir; Çince

metindeki karşılığı 失 *shi* (G 9951) “kaybetmek, kaybolmak” karakterine ve cümlenin anlam akışına uygun olan *yitlindi* sözcüğüdür.

Suv. (630/19-20): ٠٠

U 744 ön (4):

• **Suv. 656/8-9:** *äd[gü] ädrämlär tilkän(ü)yin* (düz. *terkinin*) → Taishō 455b11: 功德聚 *gongde ju* “tüm fazilet ve erdemlerin toplamı, Buddha” (SH, 168a).” Krş. Alm. çev. “Fülle der Tugenden // erdemlerin toplamı” (Nobel, 3579).

Suv. (656/9): ٠٠ *tylk’nyyn* → (düz.) **terkinin:**

St. Petersburg yazması ve R-M yayınında *tylk’nyyn* harf çevrimli olan sözcük için Çince metinde 聚 *ju* (G 3061) “toplamak, derlemek, bir araya gelmek” karşılığı bulunur. Görüldüğü gibi burada bir yazım yanlışı olduğu muhtemeldir. Çince metindeki karşılığına ve cümlenin anlamına en uygun olanı *terkinin* sözüdür: *terkinin* “toplamanı, yığınını” < *terkin* (< *ter-kin*) + *in*. Bk. *terig* “derleme, birikim” (ED, 543a-b); *tergin* “bir araya toplanan, yığma” *ter-ig* “birikim, yığın” (OTWF, 207).

terkin sözü Aç Bars metninde şu şekilde geçer: R-M (614/9-10) *kurtlarnıñ koñuzlarnıñ terkini* → Çin. (Taishō 451c17) 蟲所集 *chong suo ji* (Gulcalı 2015, 234). Ayrıca bk. *tergin* 集 *ji* (Sho. 2008, 669b); *tirgin* 集 *ji*; *äriğ tirgin* 所集 *suo ji* (Oda 2010, 259b); Raschmann 2017, 158: *terkin* 集 *ji*; Wilkens çalışmalarında bazen *tergin*, bazen ise *terkin* şeklinde verir (bk. BT XXV 2, 416a: *tergin*; BT XXXVII 3, 1072a: *terkin*, *terkinsiz*; Wilkens 2017, 264: *tergin*).

Görüldüğü gibi *terkin* sözünün anlamı ve etimolojisi üzerinde görüş birliği sağlanmışken, okunuşunda bazen -g-‘li bazen -k-‘li şekiller öne çıkmaktadır. Erdal bu konuda açıklama yaparak -gXn ekinin -r ve -l harfleriyle biten sözlere eklendiğinde sedasızlaşarak -kXn olduğunu -*kälkin*, *bilkin*, *kırkin*, *turkin* örneklerinde olduğu gibi- belirtir. Ayrıntılar için bk. OTWF, 327.

Metnimizin bu kısmıyla ilgili farklı okuyuşlar için bk. SuvKaya (340): *tilkän(ä)yin*; Ayup – Sayit, AYS (656, 9): *tilgäniya*; Uçar: *tilknäyin* (düz. *turgurzun*) (AYS 29, 072). Uçar çalışmasında Çince metindeki 能生 *neng sheng* sözüne göre *turgurzun* olarak düzeltme yapar (bk. AYS 29, Açıklamalar: 072 *tilknäyin* düz. *turgurzun*); ancak 能生 *neng sheng* ibaresi Uygurca metnin bu kısmındaki *b(ä)lgürtdäçi* sözünün karşılığıdır²; benzer örnekler için bk. 1113: *tarkardaçı* → Çin. 能離 *neng li* (Taishō 455a24); 1133: *kigürdäçi* → Çin. 能入 *neng ru* (Taishō 455a29); 1135: *ornatdaçı* → Çin. 能住 *neng zhu* (Taishō 455b01); 1137: *bil{t}dürdäçi* → Çin. 能知 *neng zhi* (Taishō 455b01) vb.

- **Suv. 654/7-8:** *tañlançığ ärür siz ädgün barça* (düz. *ädgün barmış a*), *ülgüsüz sansız y(a)rukunuz ä[rür ,]*: “Parlaklığımızın sonsuzluğu olağanüstüdür ey iyi ayrılan (*sugata*)! → Çin. 希有善逝光無量。 *xiyou shanjin guang wuliang* “Sugata’nın (iyi gidenin) parlaklığının sonsuzluğu harikadır” (Taishō 455a26). Krş. Alm. çev. Wunderbar die Unermesslichkeit

² **b(ä)lgürtdäçi tolp kamag äd[gü] ädrämlär tilkäniyä** (düz. **terkinin**) “(Buddha’nın) bütün₂ güzel erdemler(inin) birikimini ortaya çıkaran” → 能生一切功德聚 *neng sheng yiqie gongde ju* “(Buddha’nın) bütün erdemlerinin toplamını/birikimini ortaya çıkarabilmek.” (Taishō 455b11). Krş. Alm. çev. “die ganze Fülle der Tugenden erzeugen // erdemlerin bütün toplamını oluşturmak.” (Nobel, 357₉).

des Glanzes des Sugata! “Sugata’nın ihtişamının sonsuzluğu harikaydı” (Nobel, 3562).

ädgün barmış a “ey iyi giden (Skr. *Sugata*)”; Çince metindeki karşılığı 善逝 *shan shi* (G 9710, 9995) ibaresidir (Taishō 455a26). *su-gata* “iyi ayrılan, gitmesi gerektiği gibi giden; Buddha’nın sıfatlarından biri” (bilgi için bk. Wogihara, 1225a; SH, 369a).

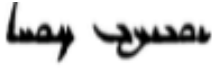
ädgün barmış teriminin ayrıntısı için bk. UW, 340a. Ayrıca bk. *ädgün barmış* “der in guter Weise Gegangene = Epitheton de Buddha // iyi bir şekilde giden = Buddha’nın sıfatıdır.” (BT XXI, 227).

2.2. Kelime içinde sadece bir harfin yanlış yazıldığı örnekler:

- **Suv. 621/7-8:** *közüm ämigim täpräyür, öñräkitä öñi SWK* (düz. *öñisig*)

→ Taishō 452b12: 目瞞乳動異常時。 *mu ru ru dong yi changshi*.

St. Petersburg yazması ve R-M yayınında aynı şekilde

wınky swk harfleriyle yazılmış ve bu kısım Berlin metin

parçalarında eksiktir. Bundan dolayı Çince metnin yardımı ile *öñisig* şeklinde düzeltme yapıldı. *öñräkitä öñisüg* (düz. *öñisig*) ibaresi Çince paralelindeki 異常時 *yi changshi* “her zamankinden farklı” ile birebir örtüşmektedir. Yani, buradaki *öñisig* olması gereken söz için 異 *yi* (G 5505) “farklı, olağandışı şaşırtıcı, garip” karakteri vardır. Aynı Çince karakter, Raschmann-Semet’lerin yayınlamış olduğu (*Aç Bars* metninden önceki kısım) metinde *adınsig* sözüne tekabül etmektedir, bk. Raschmann-Semet 2008, 255.

Diğer Uygurca metinlere baktığımızda, *öñiSWK* şeklinde bir ibareye rastlanılmaz; fakat *öñisig* sözcüğünün ise Xuanzang Biyografisi’nde 10 kez *öñisig*, bir kez de *öñisigräk* şeklinde geçtiğini görürüz. Bütün bunlardan yola çıkarak burada bir müstensih hatası olduğu kanaatine varabiliriz.

Bunlardan ‘Xuanzang Biyografisi V’ metnindeki: ... *törösintä öñisig* ibaresi ve ‘Xuanzang Biyografisi X’ metninde geçen ... *öñräkitä öñisigräk* ibarelerinde görülen ..+*tä öñisig* kalıbı *Aç Bars* metnindeki şekle en yakın olanıdır.

Xuanzang Biyografisi (Kıs. HT) metninde geçen *öñisig* sözcüğünün Çince paralelindeki karşılıklarından bazıları şöyledir:

HT V (1647) *öñisig* → Çin. 異 *yi* “farklı, alışılmadık”;

HT V (1901) *öñisig* → Çin. 異 *yi* (*törösintä öñisig*: 異諸胡俗 *yi zhu husu*);

HT IX (1364-65) *öñisig* → Çin. 異 *yi*;

HT X (211) *öñisig* → Çin. 異 *yi*;

HT X (351) *öñisig* → Çin. 非常 *fei chang* “olağandışı, olağanüstü”;

HT X (996) *öñisig* → Çin. 異 *yi*;

HT X (695-696): *öñisigräk* → Çin. 勝 *sheng* “üstün, mükemmel”; (*öñräkitä öñisigräk*: 勝常 *sheng chang*). Metnimizde de görülen +*tä öñisig* “+dAn farklı, +dAn başkaca” kalıbı, HT X’da *öñisig* + *räk* yapısıyla örtüşmektedir.

- **Suv. 633/21: üçär** (düz. *uçar*) *ärkän* “uçarken” .

uçar (< *uç-ar*) sözü St. Petersburg yazması ve R-M yayınında aynı şekilde

’wç’r harfleriyle yazılmıştır. Berlin fragmanlarında ise

doğru olan şeklinde (’wç’r) yazılmıştır, bk. U 878 arka (4) ve U 3243 arka

(5):

- **Suv. 647/13-14: arıtı boltukmaz yöläşürügin yöläşdülep** (düz. *yöläşürüp*) *bilgäli* “(Buddha’nın fazilet denizinin) benzerini kıyaslayıp

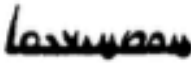
bilmek asla mümkün değildir” → Çin 非諸譬喻所能知 *fei zhu bi yu suo neng zhi* “(Onunla) karşılaştırılabilecek hiçbir şey bilinmiyor”.

Suv. 647/14: *ywl’şdlwlp* → (düz.) **yönləştürüp** “karşılaştırıp, kıyaslayıp”.

* Buradaki yazım şekli belki bir ağız yansıması örneği olabilir, -r- yerine -l- kullanan bir ağız özelliğinden dolayı ortaya çıkmış olabilir. Bunun için AYS’nin tamamı taranıp benzer örnekleri karşılaştırılarak daha doğru kaniya varılabilir.

• **Suv. 659/18-20:** *ämğäklig tınl(ı)g[lar] oğlanın oğgurup kutgarı{u}p* (düz. *kutgarıp*) [*ın*]dın **kıdıgta** (düz. *kıdıgka*) *tägürdünüz*: “ızdırap içindeki canlıları kurtarıp₂ öteki kıyıya ulaştırdınız.” için Çince metinde 度苦眾生, 令歸彼岸 *du ku zhong sheng, ling gui bi’an* “eziyet çeken canlıları diğer yakaya (Bud. *paramita*) geri döndürmek.” ibareleri geçer (Taishō 455c04).

St. Petersburg (659/19): *qwtq’rywp* → (düz.) *kutgarıp*;

R-M (659/19): *qwtq’ryp*;

R-M (719): p.o. 19 659 *qwtq’rywp*

Krş. SuvKaya (659/19): *kutgarı{W}p*; AYS 30 (049): *kutgaryup* (düz. *kutgarıp*).

Suv. (659/20) *qytyq t’* → (düz.) **kıdıgka**: düzeltme, hemen ardında yer alan *tägür-* “değdirmek, ulaştırmak” eylemine ve

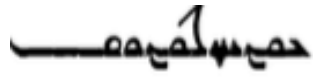
cümlelerin anlam akışına göre yapıldı. Bir yazım yanlışı olmalı ve doğru olanı bulunma durumu değil, yönelme durumudur, yani → + *ka tögür-*.

- **Suv. 672/1-2:** *adınlarka ukıtu biltürü <nomlayu> bilsärlär* (düz. *bersärlär*): “başkalarına anlatıp₂ öğüt verseler” için Çince metinde 為人解說 *wei ren jie shuo* “başkalarına anlatmak/açıklamak” ibaresi geçer (Taishō 456c16).

Suv. (672/2) *pyls'r l'r* → (düz.) **bersärlär**: bağlama ve Çince metne daha uyumlu olanı Berlin fragmanlarındaki *bersärlär* sözüdür. St. Petersburg yazması ve R-M yayınında yanlışıyla *-r-* yerine *-l-* harfi yazılmış olmalı.

U 708 a (1): *pyls'r l'r* (*bersärlär*).

Mz 247 b (1): *pyls'r l'r* (*bersärlär*).

* Bu kısımda da **Suv. 647/14:** *ywl'sdwlwp* örneğindeki durum söz konusu olabilir.

2.3. Harflerin yerlerinin değiştirilip yazılmasıyla oluşan yazım yanlışı:

- **Suv. 664/7-9:** *y(a)rlıkançuçı köjüllüg b(ä)k y(a)rlıg yaşkınmiş* (düz. *yahşınmış*) *är[ür] ätözünjütä* “Merhametli sağlam akide vücudunuza geçirilmiştir.” için Çince metinde 大悲為甲冑, 安住於大慈 *da bei wei jia zhou, an zhu yu da ci* “Büyük merhameti (kendinize) zırh edinip büyük rahmetle huzur (içinde) duruyorsunuz.” İbareleri vardır (Taishō 455c29). Krş. Alm. çev. “Die grosse Barmherzigkeit zum Panzer machend, zum grosse Barmherzigkeit ruht er fest in dem grossen Mitgefühl // O, yüce merhameti

zırh yaparak yüce merhametin içinde sarsılmaz bir şekilde huzurla bulunuyor.” (Nobel, 362).

Suv. (664/8) y'sqynmyş → (düz.) **yahşınmış**.

yahşın- “elbise veya pelerini eğnine/sırtına almak, atmak/geçirmek” için Çince metinde (為)甲冑 (*wei jia zhou*) “(vücuduna) zırh yapmak/edinmek” ibaresi geçer. Sözcük St. Petersburg yazması ve R-M yayınında *y'sqyn* şeklinde geçer (664/8); Berlin fragmanlarında ise *y'qsyn* şeklindedir ve doğru

olanı da budur, bk. U 2366 arka (4): y'qsyn /// (yahşın[mış]).

Clauson sözlüğünde *yahsın-* (*yaksın-*) biçiminde hapax sözcük olarak verir ve sadece DLT'den örnek gösterir (ED, 908a), bk. DLT, 489: *er kaftan yahşındı* “Adam kaftanını sırtına attı.”. DTS'de de aynı örnek ile şu şekilde verilir: *yaxşın-* “набрасывать // elbiseyi sırtına atmak/geçirmek” (DTS, 250a). Erdal çalışmasında sözcüğün -s- ile değil -ş- ile okunması gerektiğini, /h/ sesinin aslında /k/ foneminin arka ünlülü sesteşi olduğunu ve /ş/'li sıfatlarda görüldüğünü; /h/ kendi (ses özelliğinden) dolayı ıslıklı /ş/ sesini çağrıştırdığını ifade eder; sözcüğün DLT'deki örneği dışında ‘Uygurca metinlerde geçen diğer üç örneğini şu şekilde sıralar: HT IV 1001: ... *kraja ton [ätözin] üzä yahşınu y(a)rılıkadı*; Shō VII 7: ... *saḡatı kraja yahşınip*; MaitrGeng 10 b 26: *altun öñlüg yaltrık yalma yahşınmış* (OTWF, 625-626). AYS'de geçen örnek bu çalışmalarda yoktur.

yahşın- fiili yukarıdaki örnekler dışında HT IX'da da geçer, bk. ... *ätözde yahşınsar* (HT IX: 1298). 甲冑 *jia zhou* “deri asker ceketi ve miğfer; zırh.” (G, 308a).

2.4. St. Petersburg yazmasında etrafı noktalarla işaretlenen ve R-M yayınına aktarılmayan kısımlar:

- **St. Pt. 656/12:** yyd *yydynçsyz* (yeť yetinçsiz) → R-M 565/12: *yydynçsyz* (yetinçsiz).

yeťinçsiz “ulaşamaz, yetinilmez”. St. Petersburg yazmasında *yeťinçsiz* sözcüğünden önce, her harfin altında birer tane olmak üzere üç nokta ile birlikte yazılan üç harf görmekteyiz: *yyd* (*yeť*). Muhtemelen bir yazım yanlışı olmalı ve aktaran bunu belirtmek için noktalarla özellikle işaretlemiş olmalıdır. R-M yayınında sadece *yeťinçsiz* sözcüğü vardır.

- **St. Pt. 662/19:** *pw* 'çm' *ç'mbwdyvyp* (bo AçmA çambudivip) → R-M (662/19): *pw ç'mpwdyvyp* (bo çambudivip)

St. Petersburg yazmasında *çambudivip* sözünden önce, her harfin altında birer tane olmak üzere dört nokta ile işaretlenerek yazılan 'çm' harfleri vardır. Bir yazım yanlışı olmalı ve aktaran bunu belirtmek için noktalarla özellikle işaretlemiş olmalıdır. R-M yayınında sadece *bo çambudivip* ibaresi vardır.

- **St. Pt. (649/7):** //ş l'd'çy ○ l'dynkyz l'r ([i]ş{lädäçi}lädiñizlär) → R-M (649/7):

 'yşl'dynk yz l'r;

krş. Mz 656 ön (24): [i]ş]lätiñizlär;

U 6374 ön (2): [i]şläd]diñizlär;

St. Petersburg yazmasında {lädäçi} kısmı noktalarla çevrelenmiş olup yazım yanlışı olduğunu ifade etmek için olmalı.

Sonuç

Bu yazıda hem St. Petersburg yazmasında hem de R-M yayınında görülen yazım yanlışıları (bunlardan bazıları Berlin fragmanlarında korunmuşken bazıları ise eksiktir) tespit edilip düzeltilmeye çalışılmıştır. Tespit edilen olası yazım yanlışılarının düzeltilmesi, varsa Berlin fragmanlarındaki biçimine dayanılarak; Berlin fragmanlarında yok ise Çince orijinal metindeki karşılığına ve Uygurca metindeki anlam bütünlüğüne göre yapılmıştır. Dikkat çeken bir nokta: R-M yayınında, genellikle St. Petersburg yazmasına sadık kalınmış, yazmadaki yazım yanlışı görülen kısımlar dahi aynen aktarılmıştır. Öte taraftan St. Petersburg yazmasında etrafı noktalarla işaretlenen kısımlar ise R-M yayınında yer almamaktadır. Bu da St. Petersburg yazmasını istinsah eden taraftan yanlışı olduğu belirlenerek noktalarla karalandığı düşünüldüğünden olmalıdır. Ben burada sadece AYS X. kitaptaki örneklerin bazılarını ele aldım. AYS'nin diğer kitaplarındaki buna benzer yazım yanlışı veya farklılıklarının da tespit edilmesinde fayda vardır.

KAYNAKÇA

AYDEMİR, Hakan, **Die alttürkische Xuanzang–Biographie IX. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain ediert, übersetzt und kommentiert.** Band I–II. (VdSUA 34, Xuanzangs Leben und Werk, Teil 10). Wiesbaden 2013.

AYUP Tursun, Muhammetrehim SAYIT, **Qedimki Uyğur Tilida Yézilğan Altun Yaruq.** Ürümçi: Şinciang (Xinjiang) Halk Yay., 2001.

- CLAUSON, Sir Gerard, **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**. Oxford, 1972.
- ÇAĞATAY, Saadet, **Altun Yaruk'tan İki Parça**. Ankara: Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi yay. 46, 1945.
- DIETZ, Siglinde, Mehmet ÖLMEZ, Klaus RÖHRBORN, **Die alttürkische Xuanzang-Biographie V. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain herausgegeben, übersetzt und kommentiert**. (VdSUA 34, Xuanzangs Leben und Werk, Teil 11). Wiesbaden, 2015.
- ERDAL, Marcel, **Old Turkic Word Formation**. A Functional Approach to the Lexicon. 1 - 2. Wiesbaden, 1991 (Turcologica 7).
- FINCH, Roger, "Chapter XXX of the Uigur Suvarṇaprabhāsottama-sūtra (Altun Yaruk)." **BILT**, 36. 1988: 37-91.
- GILES, Herbert, A., **A Chinese-English Dictionary**. I-2. (2. bs.) Shanghai, 1912.
- GULCALI, Zemire, **Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur'dan "Aç Bars" Hikâyesi**. TDK Yay. Ankara 2015 (2. Bs).
- KAYA, Ceval, **Uygurca Altun Yaruk. Giriş, Metin, Dizin**. Ankara:TDK yay., 1994.
- MİRSULTAN, Aysima, **Die alttürkische Xuanzang-Biographie X. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain ediert, übersetzt und kommentiert** (VdSUA 34, 9). Wiesbaden, 2010.
- NADELYAYEV, V. M., D. M. NASİLOV, É. R. TENİŞEV, A. M. ŞÇERBAK, **Drevnetjurkskij slovar'**. Leningrad, 1969.
- NOBEL, Johannes, **Suvarṇaprabhāsottamasūtra. Das Goldglanz-Sūtra, ein Sanskrittext des Mahāyāna-Buddhismus. I-Tsing's chinesische Version und ihre tibetische Übersetzung. Erster Band. I-Tsing's chinesische Version übersetzt, eingeleitet, erläutert und mit einem**

- photomechanischen Nachdruck des chinesischen Textes Versehen.** Leiden, 1958.
- ODA, Juten, 仏説天地八陽神呪經一卷 **A study of the Buddhist Sūtra Called *Säkiz yükmäk yaruq* or *säkiz törlügin yarumış* in Old Turkic.** 1.Text Volume; 2. Faksimile Volume. Kyōto, 2010.
- _____ **A Study of the Buddhist Sūtra Called *Säkiz Yükmäk Yaruq* or *Säkiz Törlügin Yarumış Yaltrımış* in Old Turkic. (BT XXXIII).** Brepols-Turnhout, 2015.
- ÖLMEZ, Mehmet, **Altun Yaruk III. Kitap (= 5. Bölüm).** Ankara, 1991.
- _____ **Xuanzang Leben und Werk. Die uigurische Xuanzang-Biographie VI.** (yayımlanmamış doktora tezi), 1994.
- RADLOFF, Wilhelm, S. Ye. MALOV, **Suvarṇaprabhāsa (*sutra zolotogo bleska*).** Tekst ujugskoj redakcii. 1-2. Sanktpeterburg. (Bibliotheca Buddhica. 17.) 1913. [Yeniden bs. Osnabrück 1970].
- RASCHMANN, Simone-Christiane, **Alttürkische Handschriften.** Teil 7. **Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras.** Teil 3: **Sechstes bis zehntes Buch Kolophone, Kommentare und Versifizierungen. Gesamtkonkordanzen.** Beschrieben von Simone Christiane Raschmann (VOHD XIII, 15). Stuttgart, 2005.
- _____ “New Traces of an Old Uyghur Extract of the *Za ahanjing* (T. 99) the First of Three Folios Preserved in the HEDIN Collection (1935.52.0009)”. **The Old Uyghur Āgama fragments. Presserved in the Sven Hedin collection, Stockholm.** (Silk Road Studies XV). Brepols, 2017: 139-162.
- _____, Ablet SEMET, “Kommentierte Bibliographie von ausgewählten chinesischen und uigurischen Arbeiten zum *Altun Yaruk Sudur*”, **UJb NF. 20.** 2006: 233-240.
- RÖHRBORN, Klaus, **Die alttürkische Xuanzang-Biographie VII. Nach der Handschrift von Leningrad, Paris und Peking sowie nach dem**

Transkript von Annemarie von Gabain herausgegeben, übersetzt und kommentiert. (VdSUA 34, Xuanzangs Leben und Werk, Teil 3). Wiesbaden, 1991.

_____ **Die alttürkische Xuanzang-Biographie VIII. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie von Gabain herausgegeben, übersetzt und kommentiert,** (VdSUA 34, Xuanzangs Leben und Werk, Teil 5). Wiesbaden 1996.

_____ **Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien: a - ärñäk I-VI.** Wiesbaden, 1977-1998.

SOOTHILL, William Edward – Lewis HODOUS, **A Dictionary of Chinese Buddhist Terms.** London, 1937.

SHŌGAITO, Masahiro, **Uigurbun Abidaruma ronshu no bunkengakuteki kenkyū. / Uighur Abhidharma texts: A Philological Study.** Kyōto, 2008.

大正新脩大藏經 **Taishō shinshū daizōkyō** (yay. haz. 高楠 順次郎 Takakusu Junjirō, Watanabe Kaigyoku), Tōkyō 1924-1935.

TOKYÜREK, Hacer, **Altun Yaruk Sudur IV. Tegzinç** (Karşılaştırmalı Metin Yayını). TDK Yayınları, Ankara, 2018.

UÇAR, Erdem, “Altun Yaruk Sudur X. Tegzinç XXIX. Bölök [R-M. 653/08-657/17]”. **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi.** Cilt 10, S. 1. 2013: 25-51.

_____ “Altun Yaruk Sudur X. Tegzinç XXX. Bölök. [R-M. 657/18-661/12]”. **Gazi Türkiyat, Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi.** S. 10. Ankara, 2012: 165-187.

WILKENS, Jens, **Die drei Körper des Buddha (trikāya). Das dritte Kapitel der uigurischen Fassung des Goldglanz-Sūtras (Altun Yaruk Sudur). Eingeleitet, nach den Handschriften aus Berlin und**

St. Petersburg herausgegeben, übersetzt und kommentiert. (BT XX1), Turnhout, 2001.

_____ **Das Buch von der Sündeltilgung. Edition des alttürkisch-buddhistischen Kšanti Kılğuluk Nom Bitig.** Teile 1. Vorwort, Einleitung, Edition (BT XXV 1); Teil 2. Glossar, Transliterationen, Tafeln (BT XXV 2). Brepols-Turnhout, 2007.

_____ **Buddhistische Erzählungen aus dem alten Zentralasien Edition der altuigurischen Daśakarmapathāvadānamālā. Teil 1, 2, 3.** (BT XXXVII) Turnhout, 2016.

_____, “The Old Uyghur Translation of the Bieyi Za ahanjing (1935.52.0012-0015)”. **The Old Uyghur Āgama fragments. Preserved in the Sven Hedin collection, Stockholm.** (Silk Road Studies XV). Brepols, 2017: 197-280.

WOGIHARA, Unrai, 梵和大词典 **Sanskrit-Chinese-Japanese Dictionary.** Tokyo, 1979.

Yararlanmış Olduğum İnternet Siteleri:

<http://turfan.bbaw.de/dta/index.html>

<http://cbeta.org/result/T16/T16n0665.html>

http://21dzk.l.u-tokyo.ac.jp/SAT/database_en.htm

<http://www.mdbg.net/chindict/chindict.php>

<http://www.buddhism-dict.net/ddb/>